

БЕЗПАЛЬКО С.В., здобувач
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.3

ДОКУМЕНТ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 358 КК УКРАЇНИ

У статті детально проаналізовано документ як предмет підроблення у кримінальному праві.

Ключові слова: документ, підроблення, предмет підроблення.

В статье детально проанализирован документ как предмет подделки в уголовном праве.

Ключевые слова: документ, подделка, предмет подделки.

A document as a fake subject in criminal law is in details analysed in the article.

Keywords: the document, a fake, a fake subject.

У доктрині радянського кримінального права кримінально-правовій нормі про відповідальність за підроблення документів, бланків, штампів та печаток були присвячені наукові праці А.А. Жижилєнка, Т.Л. Сергєєвої, А.В. Кузнєцова, Г.Ф. Полєнова, Б.І. Пінхасова, В.С. Постнікова, Ю.В. Щиголєва. Однак роботи цих авторів написані на базі кримінального законодавства, яке втратило чинність. В Україні цій проблематиці присвячені публікації Ю.П. Дзюби, І.М. Осики, Н.М. Парасюк, Н.О. Тімошенко, С.С. Тучкова. Однак нещодавно Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» № 3207-IV від 7 квітня 2011 р. законодавець вніс суттєві зміни до ст. 358 КК України, яка передбачає відповідальність за підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів. При цьому безпосередньо в зазначену статтю внесено поняття офіційного документа, чого не було в попередній редакції. Усе це і зумовило обрання метою даної статті дослідження документа як предмета підроблення.

Більшість сучасних науковців предметом злочину, передбаченого ст. 358 КК України, визначають: 1) посвідчення або інший документ, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, приватним нотаріусом, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і надає права або звільняє від обов'язків; 2) печатки, штампи чи бланки підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності; 3) інші офіційні печатки, штампи чи бланки [1, с. 956].

Провідні науковці у галузі кримінального права вважають, що предметом злочину, передбаченого ст. 358 КК України, можуть бути, як правило, лише документи, виготовлені на паперовому чи пластиковому носіїві. Останні документи виготовляються на основі фотокомп'ютерних технологій [2, с. 333].

На їх думку, не є предметом злочину, передбаченого ст. 358 КК України, «внутрішні» документи управлінського характеру підприємств, установ, організацій, в яких відображається їх внутрішньогосподарська діяльність, в тому числі бухгалтерські документи, протоколи, накази, розпорядження, звіти, інструкції, різні журнали, книги реєстрації певних подій та фактів та їх обліку, облікові документи, в тому числі документи бухгалтерського обліку, відомості на видачу заробітної плати тощо, оскільки вони не видаються підприємствами, установами, організаціями іншим (стороннім) юридичним чи фізичним особам і не посвідчуються ними. Такі документи можуть бути предметом злочину «Службове підроблення», склад якого передбачений ст. 366 КК України, якщо вони складені чи підроблені службовою особою підприємства, установи, організації та будь-якої юридичної особи [2, с. 333].

Звужуючи поняття документу, у кримінальному праві його визначають як належним чином оформлений матеріальний носій будь-якої інформації (на папері, фото-, кіно-, аудіо-, відеоплівці), призначений для посвідчення юридично значущих фактів і подій [1, с. 952].

У ст. 27 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII документ визначено як передбачену законом матеріальну форму одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носіїві [3]. Іншими носіями можуть бути, зокрема, оптичний диск (абз. 4 ст. 1 Закону України «Про обов'язковий примірник документів» від 9 квітня 1999 р. № 595-XIV) [4], пластикові картки [5].

Згідно з іншим законодавчим тлумаченням, документами є предмети, на яких за допомо-

гою письмових знаків, звуку, зображення тощо зафіксована певна інформація (ч. 2 ст. 83 КПК України). До документів відповідно до ч. 3 ст. 83 КПК України можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні), які містять відомості про обставини, встановлені в ході кримінального судочинства органом дізнання, слідчим, прокурором чи судом у порядку, встановленому КПК України. У ч. 1 ст. 83 КПК України встановлено, що документи є джерелом доказів, якщо в них викладені або засвідчені обставини, які мають значення для справи.

Стаття 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року дає поняття електронного документу як документу, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною [6].

Обов'язковим реквізитом електронного документа є електронний підпис, який використовується для ідентифікації автора та/або підписувача такого документа іншими суб'єктами електронного документообігу. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа. Оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним цифровим підписом автора. У разі надсилання електронного документа кільком адресатам або його зберігання на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа. Якщо автором створюються ідентичні за документарною інформацією та реквізитами електронний документ та документ на папері, кожен з документів є оригіналом і має однакову юридичну силу.

Оригінал електронного документа повинен давати змогу довести його цілісність та справжність у порядку, визначеному законодавством; у визначених законодавством випадках може бути пред'явлений у візуальній формі відображення, в тому числі у паперовій копії.

Стаття 8 Закону «Про електронні документи та електронний документообіг» передбачає, що юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму, а допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму. Згідно з цією статтею, електронний документ не може бути застосовано як оригінал: 1) свідчення про право на спадщину; 2) документа, який відповідно до законодавства може бути створений лише в одному оригінальному примірнику, крім випадків існування централізованого сховища оригіналів електронних документів; 3) в інших випадках, передбачених законом. Нотаріальне посвідчення цивільно-правової угоди, укладеної шляхом створення електронного документа (електронних документів), здійснюється у порядку, встановленому законом [6].

Аналіз окремих статей КК України показує, що документи визнаються або предметом окремих злочинів, або можуть бути знаряддями чи засобами вчинення окремих злочинів. В такій якості у певних складах злочинів можуть бути не будь-які, а лише певні види документів. Склади злочинів, передбачені Особливою частиною КК України, предметом яких є документи, залежно від виду документів та характеру вчинюваних щодо них дій поділяють на загальні та спеціальні. До загальних складів належать склади злочинів, передбачених ст. 357, 358 та 366 КК України. Предметами цих злочинів, згідно зі вказаними статтями КК України, визнаються:

а) офіційні документи при їх викраденні, привласненні, вимаганні, заволодінні ними шляхом шахрайства чи зловживання особи своїм службовим становищем, умисному знищенні чи приховуванні (ч. 1 ст. 357 КК України);

б) приватні документи, що знаходяться на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності при вчиненні щодо них таких самих (перерахованих) дій (ч. 1 ст. 357 КК України);

в) паспорт чи інший важливий особистий документ при вчиненні заволодіння ним будь-яким способом (ч. 3 ст. 357 КК України);

г) посвідчення або інший документ, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, приватним нотаріусом, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків, при підробленні його з метою використання як підроблювачем, так і

іншою особою, або його збуті (ч. 1 ст. 358 КК України);

д) завідомо підроблений документ при його використанні (ч. 3 ст. 358 КК України);

е) офіційний документ при його службовому підробленні, тобто внесенні службовою особою до нього (справжнього офіційного документа) завідомо неправдивих відомостей (ч. 1 ст. 366 КК України);

є) будь-який документ при іншому його підробленні службовою особою (ч. 1 ст. 366 КК України);

ж) будь-який завідомо неправдивий документ при його складанні і видачі службовою особою (ч. 1 ст. 366 КК України).

Крім зазначеного, предметом злочину, склад якого передбачений ч. 1 ст. 357 КК України, є будь-які підроблені штампи чи печатки, а злочину, склад якого передбачений ч. 1 ст. 358 КК України, – будь-які підроблені офіційні печатки, штампи чи бланки підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності при вчиненні їх виготовлення з метою використання як підроблювачем, так і іншою особою, а також при їх збуті.

Офіційний документ як предмет злочину, передбаченого ст. 358 КК України, – це документ, що містить зафіксовану на будь-якому матеріальному носії інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища чи факти, які породили чи здатні породити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовній діяльності, що складається, видається чи посвідчується повноважною (компетентною) особою органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, які здійснюють незалежну професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, визнаються самозайнятими особами, яким законом надане право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити (п.п. 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р.) [7].

Крім зазначеного, офіційними мають визнаватися і документи, складені окремими громадянами у визначеній законом формі і в передбачених законом випадках належним чином посвідчені, які подаються ними органам державної влади, місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності і зберігаються на (в) них (знаходяться у їх діловодстві), чи підтверджують (засвідчують) їх (громадян) волевиявлення, яке породжує правові наслідки (наприклад, заяви, повідомлення про певні факти чи події, заповіти, довіреності, укладені ними договори) [2, с. 327-328].

Предметом злочину, склад якого передбачений ст. 358 КК України, мають визнаватися також копії документів, засвідчені і видані у встановленому законом порядку. Копія – це документ, що містить інформацію, ідентичну до інформації на документі, виданому та оформленому у відповідності до вимог законодавства України, і з яким законодавство пов'язує виникнення, зміну чи припинення прав та обов'язків осіб, зазначених у цьому документі (оригіналі). Копія має бути засвідчена нотаріально або особою, яка відповідно до законодавства має право засвідчувати копії документів і якій пред'являється копія разом з оригіналом чи нотаріально засвідченою копією (абз. 28 п. 1 розділу I Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженого рішенням ДКЦПФР від 17 жовтня 2006 р. № 1000) [8].

Правовий статус оригіналу документа та його копії однаковий. Електронна копія електронного документа засвідчується у порядку, встановленому законом. Копією документа на папері для електронного документування є візуальне подання електронного документа на папері, яке засвідчене в порядку, встановленому законодавством (частини 5, 6 ст. 7 Закону «Про електронні документи та електронний документообіг») [6].

Офіційні документи за функціональним призначенням поділяють на такі:

а) документи, призначенням яких є підтвердження (засвідчення) певних юридичних фактів – подій, явищ, фактів, в тому числі біографічних даних людини, перш за все актів цивільного стану (фактів народження та походження фізичної особи, смерті, одруження, розірвання шлюбу, встановлення батьківства, зміни імені, позбавлення та поновлення батьківських прав). Сюди належать також різні довідки: про місце роботи, місце проживання, розмір заробітної плати, довідки з архівів, лікарняні листки, а також належним чином засвідчені копії документів;

б) документи управлінського характеру, які в документознавстві та діловодстві називаються офіційними діловими документами: накази, розпорядження, протоколи, рішення, постанови, ухвали, різні журнали, книги реєстрації певних подій та фактів та їх обліку, розпорядчі та облікові документи, зокрема документи бухгалтерського обліку, платіжні інструменти, звіти про виконану роботу тощо;

в) документи, які підтверджують факт волевиявлення особи: укладені нею договори, правочини, складені особою довіреності, доручення, розписки, заяви тощо, зроблені особою повідомлення, надані нею свідчення, пояснення;

г) документи-докази: листування службового або особистого характеру або витяги з них, що містять відомості про обставини, які мають значення для справи; показання свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, висновок експерта, переклади текстів, зроблені перекладачем, які оформлені належним чином, тощо, тобто предмети, які процесуальним законодавством визнаються документами – джерелами доказів;

д) документи – нормативно-правові акти та проекти таких актів, схвалені і рекомендовані відповідним органам для розгляду і прийняття, зокрема, проекти законів, схвалені профільними комітетами Верховної Ради України [2, с. 328].

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від 18 січня 2001 р. документами є, зокрема, лікарняні листки, порядок і умови видачі, продовження та обліку яких та здійснення контролю за правильністю їх видачі встановлюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я за погодженням з Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, є підставою для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності, по вагітності та пологах [9, ст. 71]. Міністерством охорони здоров'я України наказом від 13 листопада 2001 р. № 455 затверджена Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, якою визначається порядок і умови видачі, продовження та обліку документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, здійснення контролю за правильністю їх видачі [10]. Згідно з названою Інструкцією тимчасова непрацездатність працівників засвідчується листком непрацездатності, а видача інших документів про тимчасову непрацездатність забороняється, крім випадків, обумовлених п. 1.14, 2.7, 2.16, 2.17, 2.18, 2.19, 2.20, 3.4, 3.16, 6.6 Інструкції.

Право видачі листків непрацездатності надається: 1) лікуючим лікарям державних і комунальних закладів охорони здоров'я; 2) лікуючим лікарям стаціонарів протезно-ортопедичних установ системи Міністерства праці та соціальної політики України; 3) лікуючим лікарям туберкульозних санаторіїв; 4) фельдшерам у місцевостях, де відсутній лікар, а також на плаваючих суднах (список цих фельдшерів затверджується щороку органами охорони здоров'я) (п. 1.4 Інструкції). Пунктом 1.5 названої Інструкції визначено лікарів, які не мають права видачі листків непрацездатності.

Офіційними документами є звіти про оцінку майна та акти оцінки майна, складені суб'єктами оціночної діяльності. Звіт про оцінку майна – це документ, що містить висновки про вартість майна та підтверджує виконані процедури з оцінки майна суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання відповідно до договору. Звіт підписується оцінювачами, які безпосередньо проводили оцінку майна, і скріплюється печаткою та підписом керівника суб'єкта оціночної діяльності. Акт оцінки майна є документом, що містить висновки про вартість майна та підтверджує виконані процедури з оцінки майна, здійсненої суб'єктом оціночної діяльності – органом державної влади або органом місцевого самоврядування самостійно.

Якщо процедурами з оцінки майна для складання акта оцінки майна передбачене попереднє проведення оцінки майна повністю або частково суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання, звіт про оцінку такого майна додається до акта оцінки майна. Акт оцінки майна підлягає затвердженню керівником органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Оцінювачами можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які склали кваліфікаційний іспит та одержали кваліфікаційне свідоцтво оцінювача відповідно до вимог ст.ст. 6, 12, Закону «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 р. [11].

Законодавець для позначення дій, якими надається «офіційність» інформації, зафіксованій на певних матеріальних носіях (підтверджується її вірогідність, правильність, достовірність), найчастіше вживає терміни та поняття «засвідчення» та «посвідчення». Крім того, вживається і термін «завіряння». Частиною 1 ст. 1 Закону України «Про нотаріат» від 2 вересня

1993 року визначено, що «нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності». Згідно зі ст. 34 Закону України «Про нотаріат» нотаріуси вчиняють, зокрема, такі нотаріальні дії: 1) посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності тощо) та певні факти (факт, що фізична особа є живою, факт перебування фізичної особи в певному місці, час пред'явлення документів); 2) засвідчують: вірність копій документів (фотокопій) і виписок з них, справжність підпису на документах, вірність перекладу документів з однієї мови на іншу; 3) вчиняють: виконавчі написи, морські протести, протести векселів [12].

Правом посвідчення певних документів наділені і окремі категорії посадових осіб. Зокрема, згідно зі ст. 37 Закону України «Про нотаріат» у населених пунктах, де немає нотаріусів, уповноважені на це посадові особи відповідного органу місцевого самоврядування наділені правом посвідчувати заповіти (крім секретних), а також довіреності осіб, які проживають у цих населених пунктах, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреності на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на користування та розпорядження транспортними засобами, видавати дублікати посвідчених ними документів, засвідчувати вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них та засвідчувати справжність підпису на документах. Крім того, посвідчувати заповіти (крім секретних) та довіреності, які дорівнюють до нотаріально посвідчених, мають право особи, зазначені у ст. 40 цього Закону: головні лікарі, їх заступники з медичної частини або чергові лікарі лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я, у яких перебувають на лікуванні громадяни; начальники госпіталів, санаторіїв та інших військово-лікувальних закладів, в яких перебувають на лікуванні військовослужбовці, їх заступник з медичної частини, старші або чергові лікарі, директори будинків для осіб похилого віку та інвалідів; капітани морських, річкових суден, що ходять під прапором України, під час плавання на цих суднах; командири (начальники) військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, якщо в пунктах їх дислокації немає нотаріусів чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії; начальники місць позбавлення волі, начальники слідчих ізоляторів [13].

Засвідчення чого-небудь – це підтвердження його правдивості, правильності, а посвідчення чого-небудь – це також підтвердження його істинності, правильності, яке завіряється підписом або печаткою. У ст. 358 КК України термінопоняття «документи, які посвідчуються» охоплює собою і термінопоняття «документи, які засвідчуються» [2, с. 335].

Нотаріус, посадова особа місцевого самоврядування, засвідчуючи справжність підпису, не посвідчують факти, викладені в документа, а лише підтверджують, що підпис зроблено певною особою (ч. 3 ст. 78 Закону «Про нотаріат») [12].

У деяких законодавчих актах замість терміну «засвідчений» вживається термін «посвідчений». Зокрема, ч. 2 ст. 35 Закону «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 р. встановлено, що до заяви про видачу ліцензії або дозволу додається копія свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи чи копія довідки про внесення до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, посвідчена нотаріально або органом, який видав оригінал документа [14].

На думку Ю.П. Дзюби, під документом слід розуміти предмет встановленої форми як у матеріально-речовинному, так і в електронному вигляді, на паперовому, електронному або іншому носіїві (пластику, металі), який містить інформацію, що засвідчує (підтверджує) факти, які мають юридичне значення [15, с. 13].

Крім цього, офіційний документ визначається як такий, що виходить від органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та перебуває в офіційному обігу матеріальний предмет, що має необхідні реквізити і містить інформацію, яка засвідчує (підтверджує) факти, котрі мають юридичне значення. На думку Ю.П. Дзюби, офіційним вважається документ, що: 1) виходить від органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності; 2) має формальну визначеність, відповідає встановленим вимогам складання і має необхідні реквізити; 3) містить інформацію про факти, що мають юридичне значення; 4) складається уповноваженими суб'єктами

в межах їх компетенції, з дотриманням у необхідних випадках встановленого законом порядку прийняття; 5) виступає носієм владних повноважень соціального установлення — суб'єкта управлінської діяльності, від імені якого виходить; 6) знаходиться в обігу і виконує функцію інформаційного забезпечення управління; 7) виконує в системі документообігу посвідчувальну функцію, підтверджує (закріплює) факти, що мають юридичне значення [15, с. 13-14].

Окремими науковцями обґрунтована позиція, відповідно до якої немає підстав пов'язувати офіційність документа з його нотаріальним посвідченням чи місцеперебуванням. На їх погляд, офіційним можна вважати документ, який виходить від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, муніципальних установ, а також підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, громадян-підприємців, нотаріусів, інших осіб, що мають право видавати або посвідчувати такі документи, а також який підтверджує чи спростовує юридичний факт або надає права чи звільняє від обов'язків. У зв'язку з цим стверджується, що поняття «документ», яке вживається у диспозиції ч. 1 ст. 358 КК України, є ідентичним за змістом поняттю «офіційний документ».

Крім цього, обґрунтована доцільність заміни у тексті ч. 1 ст. 358 КК України формулювання «документ, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, приватним нотаріусом, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи» формулюванням «офіційний документ» та збереження у цій нормі тільки специфічних характеристик предмета злочину. Водночас, враховуючи спільність багатьох ознак складів злочинів, передбачених ст. 357 та ст. 358 КК України, насамперед безпосереднього об'єкта та предмета у цих посяганнях, на нашу думку, доцільно запропоновано доповнити ст. 357 КК України приміткою, у якій надати визначення офіційного документа [16, с. 10; 17].

Окремі науковці пропонують серед кваліфікуючих ознак виділяти підрозділення особливо важливих документів. При цьому зазначають, що визнання документів особливо важливими є категорією оціночною і залежить від багатьох обставин: а) важливості тих чи інших фактів, що засвідчуються документами; б) можливості їх відновлення, а також витрат, що з цим пов'язані; в) матеріальних збитків від втрати документів; г) правових наслідків їх втрати. Такими документами пропонують вважати паспорта та інші важливі особисті документи. При цьому під паспортом розуміють такий, що виходить від імені держави, видається уповноваженими органами офіційний документ, що містить інформацію, яка засвідчує особу власника і підтверджує його громадянство. До інших важливих особистих документів пропонують відносити: 1) документи, що виконують функції паспорта; 2) документи, які засвідчують важливі для людини факти і втрата яких істотно ускладнює здійснення нею своїх прав, свобод і законних інтересів. Ними можуть виступати як офіційні, так і приватні документи, що засвідчені у встановленому законом порядку та знаходяться у правомірному володінні фізичних осіб [15, с. 14].

Спеціалісти з проблем кримінального права справедливо стверджують, що норма, сформульована у ст. 358 КК України, щодо визначення предметів передбаченого нею складу злочину є бланкетною, тобто зміст термінів «документ», «інший документ», вжитих законодавцем у диспозиції цієї статті, має визначатись (тлумачитись) на основі його тлумачення (визначення) та визначення змісту його ознак у інших галузях права та сферах правозастосування, які повинні базуватись на визначеннях відповідних термінів та їх ознак у *документознавстві* [2, с. 328-329].

Законом України від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI законодавець вніс зміни до ст. 358 КК України, зокрема, вжив термін «офіційний документ», у примітці вказав, що під офіційним документом у цій статті та статтях 357 і 366 КК України слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, що спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

Піддаючи критичному погляду вищевказане доповнення законодавця, зазначимо, що: а) документ – це перш за все записана інформація (вище ми це обґрунтували і таку думку поді-

ляють провідні документознавці); б) не всі документи мають законодавчу регламентацію щодо форми та наявних реквізитів, тому вживати вираз «визначених законом форм ... передбачених законом реквізити» недоцільно; в) якщо вже вказано, що офіційний документ здатний спричинити наслідки правового характеру, то, відповідно, зрозуміло, що це відноситься і до «документів – доказів у правозастосовчій діяльності», тому такий вираз, на нашу думку, є повтором, а тому недоцільний; г) нелогічно у дефініції документи визначати через документи, а тому правильніше офіційні документи визначати через «записану інформацію, зафіксовану на певному носіїві» (що не суперечить сучасним поглядам документознавців на природу «документа»).

З урахуванням вищевикладеного, на нашу думку, більш правильним буде таке визначення **офіційного документа** (про який говориться в ст. 358 КК України): це записана інформація, яка відповідає вимогам певного виду документа (дотримана форма та реквізити), зафіксована на речовому виробі, основна функція якого – підтвердження чи посвідчення певних подій, явищ або фактів, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України: Наук.-практ. комент. / Баулін Ю.В., Борисов В.І., Гавриш С.Б. та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В. Я. Тація. – Харків, 2006.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, С.Ф. Фесенка. – 3-є вид., переробл. та допов. – К., 2009. – Т. 2, 2009.
3. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ // ВВР. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
4. Про обов'язковий примірник документів: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 595-ХІV // ВВР. – 1999. – № 22-23. – Ст. 199.
5. Про затвердження Положення про ІВС «ОСВІТА» та Порядку замовлення, видачі та обліку документів про освіту державного зразка: Затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 10 грудня 2003 р. № 811 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0201-04>.
6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року // ВВР. – 2003. – № 36. – ст. 275.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // ВВР. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17.
8. Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів: Затв. рішенням ДКЦПФР від 17 жовтня 2006 р. № 1000 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0049-07>.
9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та виплатами, зумовленими народженням та похованням: Закон України від 18 січня 2001 р. // ВВР. – 2001. – № 14.
10. Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян: Затв. Міністерством охорони здоров'я України наказом від 13 листопада 2001 р. № 455 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1005-01>.
11. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12 липня 2001 р. // ВВР. – 2001. – № 47. – Ст. 251.
12. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року // ВВР. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
13. Порядок посвідчення заповітів та довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених: Затв. постановою КМ України № 419 від 15 червня 1994 року // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=419-94-%EF>.
14. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року // ВВР. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
15. Дзюба Ю.П. Кримінальна відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання документів, штамлів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (аналіз складу злочину): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2008.
16. Тимошенко Н.О. Кримінально-правова характеристика підроблення документів, печаток, штамлів та бланків, їх збуту та використання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009.
17. Тимошенко Н.О. Документ як предмет злочину // Вісник ЛАВС МВС ім. 10-річчя незалежності України. – 2003. – № 3. – С. 100-105.

Надійшла до редакції 15.08.2011

